

Абашнік В. О.
доктор філософських наук,
професор кафедри теоретичної і практичної
філософії імені професора Й.Б. Шада,
Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна

Норвезький філософ Егіл Андерс Віллер про генологію як істинну філософію

Один із найавторитетніших сучасних норвезьких філософів Егіл Андерс Віллер (Egil Anders Wyller), розробив оригінальне вчення про генологію (норвезьк. «henologi»), на основні риси якого буде вказано далі. Оскільки цей мислитель та його твори недостатньо відомі сучасній українській інтелектуальній спільноті та філософам, то спочатку слід навести декілька штрихів до його життєвого й творчого шляху. Отже, він народився в 1925 р. в родині відомого адвоката та публіциста в м. Ставангер (Stavanger) на західному побережжі Норвегії. В повоєнний час в столичному університеті Осло Егіл Андерс Віллер вивчав класичну філологію, грецистику, античну та загальну історію, а своє навчання завершив успішним захистом магістерської роботи в 1953 р.

Після цього Егіл Андерс Віллер продовжив навчання в університетах Західної Німеччини. Головним чином, тут він вивчав античну філософію, зокрема філософію Платона, спочатку в Тюбінгенському університеті у професора Вольфганга Шадевальдта (Wolfgang Schadewaldt, 1900–1974), а потім у професора Германа Гундєрта (Hermann Gundert, 1909–1974) в університеті Фрайбург в Брейсгау. В цей час Е.А. Віллер також знайомиться зі знаменитим Мартіном Гайдеггером, твори якого з античної філософії виказали на нього великий вплив. Після повернення до Норвегії він захищає докторську дисертацію в університеті Осло. Вона вийшла німецькою мовою під назвою «'Парменід' Платона у його взаємозв'язку з 'Бенкетом' та 'Державою'. Інтерпретації щодо платонівської генології» (Осло, 1960) в серії історико-філософського класу Норвезької академії наук [7].

В названій роботі Егіл Андерс Віллер розробив своє оригінальне вчення про генологію, яке він удосконалював та удосконалює на протязі свого життя. Саме завдяки цьому твору його було обрано доцентом античної філософії університету Осло. На даній посаді Віллер не лише читав лекції та проводив практичні заняття, але також приймав активну участь у міжнародних наукових конференціях та конгресах, його запрошували з доповідями до різних країн та університетів. Зокрема, в 1962 р. Віллєра на стажування до німецького університету Кьольн запросив професор Йозеф Карл Кох (Joseph Karl Koch, 1885–1967), відомий дослідник філософії Середньовіччя та Миколи Кузанського. В 1965 р. Е.А. Віллер на запрошення свого вчителя Вольфганга Шадевальдта прочитав курс лекцій з філософії Платона в Тюбінгенському

університеті, які були оприлюднені під назвою «Пізній Платон. Тюбінгенські лекції 1965 р.» [1]. Нарешті, в 1967 р. його було обрано ординарним професором університету Осло, цю посаду він обіймав до виходу на пенсію в 1995 р.

Як дослідник філософії Античності Егіл Андерс Віллер стає відомим вже в 1960-х рр., спочатку в Норвегії та Німеччині, а потім в інших країнах Європи та світу. Він вперше переклав норвезькою мовою численні діалоги Платона. В 1973 р. в Осло він оприлюднив працю «Платонізм в Античності та Середньовіччі» [6]. Через двадцять років, в 1993 р., вона в розширеному варіанті в двох томах вийшла під назвою «Платонізм – Генологія в Античності та Середньовіччі» в Осло, причому перший том був присвячений грецько-візантійські традиції [5]. В 2002 р. вийшов російський переклад цієї роботи [10], а в 2014 р. вийшов німецький переклад названого твору в двох томах під назвою «Platonismus – Henologie in der Antike und im Mittelalter» (Вюрцбург).

Ім'я Егіла Андерса Віллера пов'язане не лише з дослідженнями античної філософії. В 1960-х рр. він випускає серію «Норвезька філософія у 19 столітті» (Norsk Filosofi i det 19. århundre). Він пише свої праці не лише норвезькою мовою, наприклад «Проблема часу у Олафа Булла» [9], але й німецькою, французькою [4], англійською, та оприлюднює їх в різних виданнях, зокрема в Копенгагені [8]. Егіл Андерс Віллер стає першим головою Скандинавського товариства імені Платона (Копенгаген), а також – членом Норвезької академії наук (Осло), командором грецького Ордену Феніксу, лицарем норвезького Ордену Святого Олафа, членом Королівської Датської академії наук та ін.

В норвезькій праці «Єдність та Іншість» (1981) Егіл Андерс Віллер репрезентував в розробленому варіанті своє вчення про генологію, яке потім представив також в публікаціях іншими мовами, зокрема й німецькою [2]. Тут норвезький філософ наголошував: «Філософія означає: єдине мислення про Бога, світ та людину/душу стосовно пізнання, буття та діяльності» [2, S. 231]. Посилаючись на грецький термін «генологія» (грец. hen – один, logos – логос), далі він апелює до попередніх традицій вживання цього словосполучення у французького мислителя Етьєна Жильсона (Étienne Gilson, 1884–1978), який характеризував неоплатонізм епохи Середньовіччя за допомогою слова «enologie», та свого кьольнського вчителя Йозефа Карла Коха, який в рамках досліджень середньовічної філософії та мислення Миколи Кузанського розробляв вчення про «метафізику єдності» (Einheitsmetaphysik).

При цьому Е.А. Віллер далі вказує: «Моє устремління націлене на те, щоб побудувати сьогодні Генологію як новий платонізм, причому не обов'язково як новий неоплатонізм» [2, S. 231]. У даному сенсі норвезький мислитель говорить про «західноєвропейську генологію», в рамках якої він вирізняє три історичних етапи: 1) античну філософію Платона (особливо його діалог «Парменід»), 2) середньовічну філософську думку Миколи Кузанського, 3) філософію «вільнодумців Канта та Фіхте» [2, S. 232]. Це дуже цікавий акцент автора на третьому етапі, особливо в контексті його зауваження, що Кант та Фіхте належать до нього в більшій мірі, аніж «Шеллінг та Гегель» [2, S. 232]. Щодо

наступних епох, то Е.А. Віллер до представників генології відносить, наприклад, Сьорена К'єркегора, Генріка Ібсена, Теодора Адорно.

Слід окремо вказати на те, що Віллер робить акцент на християнському корінні генології як істинної філософії: «Філософія може, а істинна філософія – повинна базуватися на християнстві. Інші види філософії можуть так само мати сенс, однак вони не можуть бути так само істинними» [2, S. 260]. Стосовно особливостей свого розуміння генології норвезький мислитель вказував далі, що «...Генологія – це діалектичне вчення про принципи, котре працює не з ґрунтовним принципом «єдності», а з парою принципів, такою парою, котру, строго кажучи, слід назвати не єдність/багатоманітність чи єдність/подвійність, чи єдність/різноманітність..., а – єдність/іншість» [2, S. 232]. Таким чином, Е.А. Віллер репрезентує тут досить ліберальну позицію щодо взаємодії єдності та іншості. Про цей свідчить також одне із його подальших визначень: «Мислення єдності як Генологія, якщо говорити більш виразно, це є – Аллологія (Allogologie): мислення Іншості (грец. allo = інше, по іншому)» [2, S. 232].

На завершення в якості основного висновку слід підкреслити, що оригінальна концепція генології сучасного норвезького філософа Егіла Андерса Віллера може бути цікавою не лише для українських дослідників Античності, особливо дослідників мислення Платона, але також пропонує плюралістичні підходи до конструктивного вирішення сучасних питань міжкультурної комунікації, зокрема й в рамках теми «Україна в європейському контексті».

Література

- 1) Wyller E.A. Der späte Platon: Tübinger Vorlesungen 1965. – Hamburg: Meiner, 1970. – 179 S.
- 2) Wyller E.A. Einheit/Andersheit-Dialektik oder Henologie // Einheitskonzepte in der idealistischen und in der gegenwärtigen Philosophie: Ergebnisse eines Symposiums. Hrsg. von Karen Gloy u. Dominik Schmidig. – Bern, Frankfurt am Main, New York, Paris: Lang, 1987. – S. 231–260.
- 3) Wyller E.A. Fra Homer til Heidegger; En vandring gjennom kulturformer. – Oslo: Grundt Tanum, 1959. – 222 s.
- 4) Wyller E.A. La Philosophie de l'Instant chez Platon ou la Troisième Hypothèse du Parménide. – Paris: Springer, 1964. – p. 9–29.
- 5) Wyller E.A. Platonisme – henologi i antikk og middelalder: dobbeltsproglig tekstbok. 2: Den Gresk-bysantinske tradisjon på sen-antikk bakgrunn.- Oslo: Solum, 1993. – 468 s.
- 6) Wyller E.A. Platonisme i antikk og middelalder; dobbeltsproglig tekstbok. – Oslo: Akademisk Forl., 1973. – 351 s.
- 7) Wyller E.A. Platons Parmenides in seinem Zusammenhang mit Symposium und Politeia: Interpretationen zur platonischen Henologie (=Skifter / Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo, Historisk-Filosofisk Klasse, 1). – Oslo: Aschehoug, 1960. – 220 S.
- 8) Wyller E.A. The Architectonic of Platos' Later Dialogues // Classica et mediaevalia / Societas Danica Indagationis Antiquitatis et Mediaevi. Université de Copenhagen. – Copenhagen, 1966. – Vol. 27. – p. 101–115.

9) Wyller E.A. Tidsproblemet hos Olaf Bull; et eksistensfilosofisk bidrag. – Oslo: Gyldendal, 1959. – 179 s.

10) Виллер Э.А. Учение о едином в Античности и Средневековье / Э.А. Виллер. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2002. – 668 с.